Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
MANUELA CAMPOSA SÁNCHEZ-BORDONE,
predstavljeni 10. julija 2019[1]

Zadeva C-467/18

Rayonna prokuratura Lom
proti
EP,
ob udeležbi
HO

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Rayonen sad Lukovit (okrajno sodišče v Lukovitu, Bolgarija))

„Vprašanje za predhodno odločanje – Direktive 2012/13/EU, 2013/48/EU in (EU) 2016/343 – Področje uporabe – Delovanje policije – Kazenska preiskava, ki jo vodi državno tožilstvo – Poseben kazenski postopek za sprejetje ukrepov obveznega zdravljenja – Pridržanje v psihiatrični ustanovi na podlagi uporabe nekazenskega zakona – Učinkovit sodni nadzor spoštovanja pravic osumljenih ali obdolženih oseb do obveščenosti in dostopa do odvetnika – Domneva nedolžnosti – Ranljive osebe“

1. Ta predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na uporabo Direktiv 2012/13/EU[2], 2013/48/EU[3] in (EU) 2016/343[4] v kazenskem postopku, ki teče zoper osebo, ki je ob prijetju kot osumljenec hudega kaznivega dejanja kazala znake duševne motenosti, zaradi česar je bila pridržana v psihiatričnem zavodu.

2. Te direktive določajo „skupn[a] minimaln[a] pravil[a] o varstvu procesnih pravic osumljenih in obdolženih oseb [v kazenskih postopkih]“ z namenom „okrepiti zaupanje držav članic v kazenskopravne sisteme drugih držav članic in tako olajšati vzajemno priznavanje odločb v kazenskih zadevah“.[5]

1 Jezik izvirnika: španščina.

2 Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. maja 2012 o pravici do obveščenosti v kazenskem postopku (UL 2012, L 142, str. 1).

3 Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2013 o pravici do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku in v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje ter pravici do obvestitve tretje osebe ob odvzemu prostosti in do komunikacije s tretjimi osebami in konzularnimi organi med odvzemom prostosti (UL 2013, L 294, str. 1).

4 Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o krepitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti in krepitvi pravice biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku (UL 2016, L 65, str. 1).

5 Uvodna izjava 10 Direktive 2016/343.

3. Glede na ta namen se je mogoče vprašati, ali naj se te tri direktive uporabljajo v kazenskih postopkih, v katerih bodo sprejete odločitve, za katere je mogoče razumno sklepati, da ne bodo predmet vzajemnega priznavanja med državami članicami. Sodišče tega ugovora doslej še ni sprejelo.[6] Morda bi bilo treba v prihodnosti glede na razvoj predlogov za predhodno odločanje na tem posebnem področju to usmeritev sodne prakse prilagoditi.

I. Pravni okvir

A. Pravo Unije

1. Direktiva 2012/13

4. Člen 1 („Vsebina“) določa:

„Ta direktiva določa pravila glede pravice do obveščenosti osumljenih ali obdolženih oseb o njihovih pravicah v okviru kazenskega postopka in obdolžitvah zoper njih. […]“.

5. Člen 2 („Področje uporabe“) določa:

„1. Ta direktiva se uporablja od trenutka, ko pristojni organi države članice seznanijo osebe, da so osumljene ali obdolžene kaznivega dejanja, do zaključka postopka, torej dokončne in pravnomočne odločbe o tem, ali je osumljena oziroma obdolžena oseba storila kaznivo dejanje in glede na primer, vključno z izrekom kazni ter odločitvijo o vseh pritožbah.

[…]“.

6. Člen 3 („Pravica do obveščenosti o pravicah“) določa:

„1. Države članice zagotovijo, da so osumljene ali obdolžene osebe zaradi učinkovitega uveljavljanja procesnih pravic v skladu z nacionalnim pravom nemudoma obveščene vsaj o naslednjem:

(a) pravici dostopa do odvetnika;

[…]

c) pravici do obveščenosti o obdolžitvah v skladu s členom 6;

[…]

2. Države članice zagotovijo, da so navedene osebe o pravicah iz odstavka 1 obveščene ustno ali pisno, v preprostem in razumljivem jeziku, ob upoštevanju posebnih potreb ranljivih osumljenih ali ranljivih obdolženih oseb.“

6 V sklepnih predlogih z dne 5. februarja 2019 v zadevi Moro (C-646/17, EU:C:2019:95) je generalni pravobranilec Bobek navedel, da „za uporabo Direktive 2012/13 ni nujno, da mora posamezna zadeva, ki jo obravnava nacionalno sodišče, vsebovati čezmejno razsežnost“ (točka 44). V tem smislu je med drugimi argumenti še navedel, da je Sodišče v sodbi z dne 5. junija 2018, Kolev in drugi, (C-612/15, EU:C:2018:392), to direktivo – kot se zdi – razlagalo, čeprav ni bilo „nobenega prepoznavnega čezmejnega elementa“. Sodišče je v sodbi z dne 13. junija 2019, Moro (C-646/17, EU:C:2019:489) to trditev potrdilo.

7. Člen 4 („Obvestilo o pravicah ob prijetju ali pridržanju“) določa:

„1. Države članice zagotovijo, da prijete ali pridržane osumljene ali obdolžene osebe nemudoma prejmejo pisno obvestilo o pravicah. Prav tako se jim omogoči, da obvestilo o pravicah preberejo in ga med odvzemom prostosti obdržijo.

[…]“.

8. Člen 6 („Pravica do obveščenosti o obdolžitvah“) določa:

„1. Države članice zagotovijo, da so osumljene ali obdolžene osebe obveščene o kaznivem dejanju, katerega so osumljene ali obdolžene. Te informacije se podajo nemudoma in tako podrobno, kolikor je to potrebno za zaščito poštenosti postopka in učinkovito uveljavljanje pravice do obrambe.

2. Države članice zagotovijo, da so prijete ali pridržane osebe obveščene o razlogih za prijetje ali pridržanje, vključno z navedbo kaznivega dejanja, katerega so osumljene ali obdolžene.

3. Države članice zagotovijo, da se, najpozneje ob vložitvi obtožnice v preizkus sodišču, podajo podrobne informacije o obdolžitvah, vključno z vrsto in pravno opredelitvijo kaznivega dejanja ter naravo udeležbe obdolžene osebe.

4. Države članice zagotovijo, da so osumljene ali obdolžene osebe, če je to potrebno za zaščito poštenosti postopka, nemudoma obveščene o vseh spremembah informacij, podanih v skladu s tem členom.“

2. Direktiva 2013/48

9. Člen 1 („Predmet urejanja“) določa:

„Ta direktiva določa minimalna pravila glede pravic osumljenih in obdolženih oseb v kazenskem postopku […] do dostopa do odvetnika, do obvestitve tretje osebe o odvzemu prostosti in do komunikacije s tretjimi osebami in konzularnimi organi med odvzemom prostosti.“

10. Člen 2 („Področje uporabe“) določa:

„1. Ta direktiva se uporablja za osumljene ali obdolžene osebe v kazenskem postopku od takrat, ko jo pristojni organi države članice z uradnim obvestilom ali na drug način seznanijo s tem, da so osumljene ali obdolžene storitve kaznivega dejanja, ne glede na to, ali jim je odvzeta prostost. Uporablja se do zaključka postopka, torej do končne ugotovitve, ali je osumljena ali obdolžena oseba storila kaznivo dejanje, če je ustrezno, tudi do izreka kazni in rešitve morebitne pritožbe.

[…]

3. Ta direktiva se pod enakimi pogoji, kot so določeni v odstavku 1, uporablja tudi za osebe, ki niso osumljene ali obdolžene, vendar to postanejo med zaslišanjem, ki ga opravi policija ali drug organ kazenskega pregona.

[…]“.

11. Člen 3 („Pravica do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku“) določa:

„1. Države članice osumljenim in obdolženim osebam zagotovijo pravico do dostopa do odvetnika tako hitro in na takšen način, da se zadevnim osebam omogoči dejansko in učinkovito uveljavljanje njihove pravice do obrambe.

2. Osumljene ali obdolžene osebe imajo dostop do odvetnika brez nepotrebnega odlašanja. V vsakem primeru imajo osumljene ali obdolžene osebe dostop do odvetnika od prvega od naslednjih dogodkov:

(a) preden jih zasliši policija ali drug organ kazenskega pregona ali pravosodni organ;

(b) od preiskovalnega dejanja ali drugega dejanja zbiranja dokazov, ki ga izvedejo preiskovalni ali drugi pristojni organi v skladu s točko (c) odstavka 3;

(c) brez nepotrebnega odlašanja po odvzemu prostosti;

(d) kadar prejmejo poziv za zglasitev na sodišču, pristojnem za kazenske zadeve, v ustreznem roku, preden se zglasijo na tem sodišču.

[…]“.

12. Člen 12 („Pravna sredstva“) določa:

„1. Države članice osumljenim ali obdolženim osebam v kazenskem postopku in zahtevanim osebam v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje zagotovijo učinkovito pravno sredstvo na podlagi nacionalnega prava v primeru kršitve njihovih pravic iz te direktive.

[…]“.

13. Člen 13 („Ranljive osebe“) določa:

„Države članice zagotovijo, da se pri uporabi te direktive upoštevajo posebne potrebe ranljivih osumljenih in obdolženih oseb.“

3. Direktiva 2016/343

14. Člen 1 („Predmet urejanja“) določa:

„Ta direktiva določa skupna minimalna pravila o:

(a) nekaterih vidikih domneve nedolžnosti v kazenskem postopku;

(b) pravici biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku.“

15. Člen 2 („Področje uporabe“) določa:

„Ta direktiva se uporablja za fizične osebe, ki so osumljene ali obdolžene v kazenskem postopku. Uporablja se v vseh fazah kazenskega postopka, od trenutka, ko je oseba osumljena ali obdolžena storitve kaznivega dejanja ali domnevnega kaznivega dejanja, dokler odločba o končni ugotovitvi, ali je ta oseba storila zadevno kaznivo dejanje, ne postane pravnomočna.“

16. Člen 3 („Domneva nedolžnosti“) določa:

„Države članice zagotovijo, da osumljene in obdolžene osebe veljajo za nedolžne, dokler jim ni dokazana krivda v skladu z zakonom“.

17. Člen 6 („Dokazno breme“) določa:

„1. Države članice zagotovijo, da dokazno breme za ugotavljanje krivde osumljenih in obdolženih oseb nosi tožilstvo. To ne posega v obveznosti sodnika ali pristojnega sodišča, da si prizadeva najti tako obremenilne kot razbremenilne dokaze, in pravico obrambe, da predloži dokaze v skladu z veljavnim nacionalnim pravom.

[…]“.

18. Člen 10 („Pravna sredstva“) določa:

„1. Države članice zagotovijo, da imajo osumljene in obdolžene osebe v primeru kršitev pravic iz te direktive na voljo učinkovito pravno sredstvo.

2. Brez poseganja v nacionalna pravila in sisteme glede dopustnosti dokazov države članice zagotovijo, da se v okviru kazenskega postopka pri presojanju izjav osumljenih ali obdolženih oseb ali dokazov, pridobljenih s kršenjem pravice do molka ali pravice posameznika, da ne izpove zoper sebe, spoštujejo pravice obrambe in poštenost postopka.“

B. Bolgarsko pravo

1. Nakazatelen kodeks (kazenski zakonik)

19. Člen 33 določa, da ni kazensko odgovorna oseba, ki ravna v stanju neprištevnosti, zaradi česar ne more razumeti narave ali pomena svojih dejanj ali imeti v oblasti svojega obnašanja. [7]

20. V skladu s členom 89 se osebi, ki v stanju, v katerem ni kazensko odgovorna, stori dejanje, ki je nevarno za družbo, lahko izreče ukrep obveznega zdravljenja v specializirani psihiatrični bolnišnici.

2. Nakazatelno protsesualen kodeks (zakon o kazenskem postopku; v nadaljevanju: NPK)

21. Člen 24(1) določa, da se kazenski postopek ne začne ali da se začeti postopek ustavi, če se storjena dejanja ne štejejo za kaznivo dejanje.

22. V členu 46 so urejene naloge državnega tožilstva v kazenskem postopku. V skladu z njim to izvaja kazenski pregon in vodi preiskavo.

23. Predmet člena 70 je postopek preventivne namestitve obdolženca, ki ima duševno bolezen, v psihiatrično ustanovo, da bi se ga pregledalo. O namestitvi odloči pravosodni organ na predlog državnega tožilstva po izvedbi naroka, ki se ga mora udeležiti zagovornik.

24. V skladu s členom 94(1), točka 2, in (3) mora v primeru, če ima obdolženec duševne motnje, v kazenskem postopku obvezno sodelovati zagovornik, pristojni organ pa ima dolžnost, da mu za zagovornika postavi odvetnika.

7 https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/39/Bulgaria/show.

25. Člen 242(2) iz poglavja, ki se nanaša na ravnanja državnega tožilstva po koncu preiskave, določa, da mora to preveriti, ali so bile v predkazenskem postopku spoštovane procesne pravice obdolžencev. Če niso bile, zahteva popravo napak ali jih popravi samo.

26. Člen 243(1), točka 1, določa, da državno tožilstvo kazenski postopek v primerih iz člena 24(1) (torej, če ravnanje ne pomeni kaznivega dejanja) ustavi.

27. V skladu s členom 247, ki se nanaša na priprave na sojenje, se to začne s predstavitvijo obtožnega akta državnega tožilstva.

28. V skladu s členom 248 je naloga sodnika poročevalca med drugim tudi to, da preveri, ali so bile v predkazenskem postopku spoštovane procesne pravice obdolženca (odstavek 2, točka 3). V primeru nepravilnosti navede, katere kršitve so bile ugotovljene, in zadevo vrne državnemu tožilstvu, da jih popravi v skladu s členom 242(2).

29. Člen 427 je prva določba razdelka o uporabi ukrepov obveznega zdravljenja iz člena 89 kazenskega zakonika. Predlaga jih državno tožilstvo, prvostopenjsko sodišče pa o tem sprejme odločitev, zoper katero je mogoča pritožba na sodišče višje stopnje.

30. V členih od 428 do 431 je urejen postopek za sprejetje teh ukrepov, katerega del je tudi zaslišanje ob udeležbi državnega tožilstva in zagovornika zadevne osebe.

3. Zakon za zdraveto (zakon o zdravju)

31. V skladu s členom 155 se osebam z duševnimi motnjami, zaradi katerih je potrebno posebno zdravljenje, (opredeljenim v členu 146) izreče ukrep pridržanja in obveznega zdravljenja, če bi lahko zaradi svoje bolezni storile kaznivo dejanje in pomenijo nevarnost za svoje družinske člane, bližnje ali družbo ali resno ogrožajo svoje zdravje.

32. V členu 156 in naslednjih je urejen postopek za odreditev pridržanja, o katerem lahko odloči okrajno sodišče kraja prebivališča zadevne osebe. Za to so nujni predlog državnega tožilstva, psihiatrični pregled, ki ga opravi izvedenec, in zaslišanje, ki se ga udeležijo zadevna oseba (če njeno zdravstveno stanje to dopušča), njen zagovornik in psihiater.

33. Člen 165(1) določa, da se subsidiarno uporablja NPK.

II. Dejansko stanje spora in vprašanja za predhodno odločanje

34. V jutranjih urah 26. avgusta 2015 je bilo na javni cesti v kraju Medkovets (Lom, Bolgarija) najdeno truplo z znaki nasilja.

35. Okoli šeste ure sta policista obiskala prebivališče žrtve, kjer sta našla njenega sina, EP, ki je imel na nogah sledove krvi. Iz odgovorov na prva vprašanja, v katerih je kaznivo dejanje priznal[8], je bilo razvidno, da ima duševne motnje, zaradi česar je bil pridržan in odpeljan v psihiatrični oddelek bolnišnice Lom.

8 V skladu z navedbama policistov jima je EP povedal, da je mater ubil, ker ga je izdala in predala srbski mafiji. Na vprašanje, zakaj je truplo odvlekel na cesto, jima je odgovoril, da zato, da ne bi smrdela na njegovem dvorišču.

36. Ogled kraja storitve kaznivega dejanja in zaslišanje prič je bilo opravljeno 26. avgusta 2015. Priče so izjavile, da je EP duševno bolan in da je bil večkrat sprejet v zdravstveni zavod. Na podlagi izvedenca psihiatrične stroke je bilo ugotovljeno, da trpi za paranoidno shizofrenijo in da je bil 25. in 26. avgusta 2015 v stanju trajne motnje zavesti, zaradi česar ni mogel razumeti vsebine in pomena svojega dejanja.

37. Rayonen sad Lom (okrajno sodišče v Lomu, Bolgarija) je 12. septembra 2015 v okviru postopka po zakonu o zdravju odredilo pridržanje EP v psihiatrični ustanovi. Ta položaj je trajal vsaj do datuma predložitve vprašanja za predhodno odločanje.

38. Okrazhna prokuratura Montana (državno tožilstvo v Montani) je 7. julija 2016 prekinilo kazenski postopek zoper EP, ker je menilo, da je „obdolženec pridržan zaradi obveznega zdravljenja in zaradi tega še vedno nima nobenega ustreznega postopkovnega statusa“.

39. Apelativna prokuratura Sofia (državno tožilstvo pri pritožbenem sodišču v Sofiji, Bolgarija) je kot enota državnega tožilstva, nadrejena enoti v Montani, tej naročilo, naj zato, ker je bila prekinitev postopka nezakonita, tega ponovno začne, do česar je prišlo 29. decembra 2017.

40. Državno tožilstvo v Montani je 1. marca 2018 kazenski postopek ustavilo z obrazložitvijo, da „gre dejanje, ki ga je EP storil v stanju, v katerem kazensko ne odgovarja za naklepno kaznivo dejanje“, zaradi česar bi bilo treba odrediti ukrepe obveznega zdravljenja.

41. Sklep državnega tožilstva je bil vročen samo hčeri žrtve, pravnomočen pa je postal 10. marca 2018.

42. Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče, Bolgarija) je v okviru odločanja o sporu o pristojnosti med okrajnima sodiščema v Lomu in Lukovitu presodilo, da v kazenskem postopku v zvezi s pridržanjem EP odloča sodišče v Lukovitu v skladu z NPK.

43. V teh okoliščinah je Rayonen Sadu Lukovit (okrajno sodišče v Lukovitu) Sodišču predložilo ta vprašanja za predhodno odločanje:

„1. Ali obravnavani postopek odreditve zdravstvenih prisilnih ukrepov, ki so vrsta državne prisile v razmerju do oseb, ki so po ugotovitvah državnega tožilstva storile družbeno nevarno dejanje, spada na področje uporabe Direktive 2012/13/EU o pravici do obveščenosti v kazenskem postopku in Direktive 2013/48/EU o pravici do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku?

2. Ali so bolgarski postopkovni predpisi, ki urejajo posebni postopek odreditve zdravstvenih prisilnih ukrepov v skladu s členom 427 in naslednjimi NPK [Nakazatelno-protsesualen kodeks (bolgarski zakonik o kazenskem postopku)] in v skladu s katerimi sodišče nima pravice vrniti zadeve državnemu tožilstvu in mu naložiti, naj odpravi bistvene kršitve postopka, storjene med predkazenskim postopkom, temveč lahko bodisi ugodi predlogu za odreditev zdravstvenih prisilnih ukrepov bodisi ga zavrne, učinkovito pravno sredstvo v smislu člena 12 Direktive 2013/48/EU in člena 8 Direktive 2012/13/EU v povezavi s členom 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ki osebi zagotavlja pravico, da pred sodiščem uveljavlja morebitne kršitve njenih pravic med predkazenskim postopkom?

3. Ali je mogoče Direktivo 2012/13/EU in Direktivo 2013/48/EU uporabiti za (pred)kazenski postopek, če nacionalno pravo, in sicer NPK, ne pozna pravnega pojma ‚osumljenec‘, državno tožilstvo pa med predkazenskim postopkom osebe uradno ne šteje za obdolženca, saj izhaja iz tega, da je umor, ki je predmet preiskav, storila oseba v stanju neprištevnosti, in zato ustavi kazenski postopek, ne da bi osebo o tem obvestilo, pri sodišču pa predlaga odreditev zdravstvenih prisilnih ukrepov zoper osebo?

4. Ali se oseba, v zvezi s katero se predlaga obvezno zdravljenje, šteje za ‚osumljeno' v smislu člena 2(1) Direktive 2012/13/EU in člena 2(3) Direktive 2013/48/EU, če je policist ob prvem ogledu kraja kaznivega dejanja in med začetnimi preiskovalnimi ukrepi v stanovanju žrtve in njenega sina, potem ko je ugotovil, da ima sin sledove krvi na svojem telesu, tega vprašal, zakaj je umoril svojo mater in zakaj je truplo odnesel na cesto, ter sinu po tem, ko mu je odgovoril na ti vprašanji, nadel lisice? Če je odgovor na to vprašanje pritrdilen, ali je treba osebo že v tem trenutku obvestiti v skladu s členom 3(1) v povezavi z odstavkom 2 Direktive 2012/13/EU in kako je treba v takem primeru pri obvestitvi upoštevati posebne potrebe osebe v skladu z odstavkom 2, če je policist vedel, da je oseba duševno motena?

5. Ali so nacionalni predpisi, kakršni so obravnavani, ki dovoljujejo dejanski odvzem prostosti s prisilno privedbo v psihiatrično bolnišnico po postopku v skladu z zakonom o zdravju (preventivni prisilni ukrep, ki se odredi, če je dokazano, da ima oseba duševno motnjo in obstaja nevarnost, da bo storila kaznivo dejanje, vendar ne zaradi že storjenega dejanja), v skladu s členom 3 Direktive (EU) 2016/343 o krepitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti, če je dejanski razlog za uvedbo postopka dejanje, zaradi katerega je bil uveden kazenski postopek zoper osebo, ki je bila privedena na zdravljenje, in se na ta način pri prijetju zaobide pravica do poštenega sojenja, ki mora izpolnjevati pogoje iz člena 5(4) EKČP, to pomeni, da mora iti za postopek, v katerem ima sodišče pooblastilo, da preveri, ali so se upoštevala postopkovna pravila, da preveri sum, na katerem je temeljilo prijetje, pa tudi zakonitost cilja, ki se uresničuje s temi ukrepi, kar sodišče mora storiti, če je bila oseba prijeta po postopku, določenem v zakoniku o kazenskem postopku?

6. Ali pojem domneve nedolžnosti iz člena 3 Direktive (EU) 2016/343 zajema tudi domnevo, da neprištevna oseba ni storila dejanja, ki je družbeno nevarno in ki ji ga očita državno tožilstvo, če se ne dokaže nasprotno v skladu s postopkovnimi pravili (v kazenskem postopku ob zagotavljanju pravice do obrambe)?

7. Ali nacionalni predpisi, ki določajo različna pooblastila sodišča, ki zadevo obravnava, v zvezi s presojo zakonitosti predkazenskega postopka po uradni dolžnosti, glede na to, ali:

   (1) sodišče preizkusi obtožni akt državnega tožilstva, v katerem se domneva, da je določena, duševno zdrava oseba storila kaznivo dejanje umora (člen 249(1) v povezavi z odstavkom 4 NPK), ali

   (2) sodišče preizkusi predlog državnega tožilstva, v katerem se domneva, da je oseba storila kaznivo dejanje umora, vendar dejanje zaradi duševne motenosti storilca ni kaznivo dejanje, in s katerim se predlaga sodna odredba državne prisile za namene zdravljenja,

zagotavljajo ranljivim osebam učinkovito pravno sredstvo, kakor je določeno v členu 13 v povezavi s členom 12 Direktive 2013/48/EU in v členu 8, točka 2, v povezavi s členom 3(2) Direktive 2012/13/EU, in ali so različna pooblastila sodišča, ki so odvisna od vrste postopka, ki pa se določi glede na to, ali je oseba, ki se šteje za storilca, duševno zdrava in torej lahko kazensko odgovarja, v skladu z načelom prepovedi diskriminacije iz člena 21(1) Listine?"

III. Postopek pred Sodiščem

44. Sodno tajništvo Sodišča je 17. julija 2018 prejelo predlog za sprejetje predhodne odločbe skupaj s predlogom za obravnavo po hitrem postopku, ki pa mu Sodišče ni ugodilo.

45. Pisna stališča so predložili EP, vladi Češke republike in Nizozemske ter Komisija. Presojeno je bilo, da izvedba obravnave ni potrebna.

IV. Presoja

A. Uvodni preudarki

46. Sodišče mora ob reševanju vprašanj za predhodno odločanje predložitvenemu sodišču ponuditi razlago pravil prava Unije, ki mu je lahko v pomoč pri reševanju spora. Ni pa njegova naloga, da se opredeli o dejanskih okoliščinah ali ukrepih, ki so jih pristojni nacionalni organi sprejeli med kazenskimi ali drugačnimi postopki, izvedenimi pred predložitvijo predloga za sprejetje predhodne odločbe.

47. Sodišče v okviru svojih nalog razlage prava Unije prav tako ne razjasnjuje, ali so bile v posamičnem primeru spoštovane določbe te ali one direktive, ki se uporabi za kazenske postopke [9], in ali je v praksi prišlo do kršitev upoštevnih pravic. [10]

48. Direktive, za katerih razlago prosi predložitveno sodišče, določajo pravila o delovanju pristojnih organov, namenjena temu, da se v kazenskih postopkih zagotovijo pravice osumljenih in obdolženih oseb, in sicer s treh vidikov: te osebe morajo (i) biti obveščene o svojih procesnih pravicah in obtožbi zoper njih (Direktiva 2012/13); (ii) imeti pravico do dostopa do odvetnika in do tega, da se o tem, da jim je bila odvzeta prostost, obvesti tretja oseba, s katero lahko komunicirajo, (Direktiva 2013/48); in (iii) uživati domnevo nedolžnosti (Direktiva 2016/343).

49. Ker se te tri direktive nanašajo le na kazenske postopke, se ne uporabljajo za pridržanja v psihiatrični ustanovi, ki se izključno iz zdravstvenih razlogov odredijo v skladu z zakoni o javnem zdravju. Takšna pridržanja morajo seveda biti predmet sodnega nadzora, saj gre za svobodo oseb, vendar to ne pomeni, da so postopki za njihovo odreditev kazenski.

50. V skladu s podatki iz spisa je v obravnavani zadevi prišlo do dveh vrst ukrepanja, pri katerih je šlo za:

– postopek po zakonu o zdravju (člen 155 in naslednji členi), na podlagi katerega se je Rayonen sad Lom (okrajno sodišče v Lomu) že na začetku strinjalo, da se oseba EP pridrži v psihiatrični ustanovi;

– kazenski postopek, ki ga je začelo državno tožilstvo in po katerega ustavitvi mora predložitveno sodišče (Rayonen sad Lukovit (okrajno sodišče v Lukovitu)) odločiti o pridržanju v skladu z NPK. Tri zgoraj navedene direktive se uporabijo le v tem postopku.

51. Iz odgovora Sodišča bodo torej morala biti izključena vprašanja, ki se nanašajo na uporabo direktiv za postopek po zakonu o zdravju. V okviru tega postopka je mogoče prisilno pridržanje oseb, ki imajo psihiatrične motnje in bi zaradi njih *lahko* storile kaznivo dejanje in pomenijo nevarnost za svoje družinske člane, druge osebe ali družbo ali pomenijo resno grožnjo za svoje zdravje.

52. Gre za postopek, za katerega je pristojen pravosodni organ, ki lahko, če meni, da je to ustrezno, na podlagi izvedenih dokazov odloči, da se oseba v psihiatrični ustanovi pridrži za obdobja, ki se lahko podaljšajo. Postopek po naravi torej ni kazenski in zato ni predmet nobene od omenjenih direktiv (v členu 1 vsake od teh direktiv je pri opredelitvi njihovega področja uporabe to omejeno na kazenski postopek).

9 Sodba z dne 5. junija 2018, Kolev in drugi (C-612/15, EU:C:2018:392, točka 81).

10 Kot je predložitveno sodišče pojasnilo v svojem sklepu (točki 17 in 18), je že pred Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče) navedlo, da EP ni bil obveščen o svojih pravicah, o obtožbi zoper njega, o pravici, da se mu postavi zagovornik, ali o tem, da lahko izpodbija sklep državnega tožilca. Dodaja, da je Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče) „brez obrazložitve ugotovilo, da so premisleki sodnika poročevalca v zvezi z omejevanjem pravic [EP] do obrambe neutemeljeni“.

53. Predložitveno sodišče meni, da se lahko v skladu z nacionalno prakso osebo, ki je storila kaznivo dejanje v stanju neprištevnosti, na podlagi zakona o zdravju prisilno namesti v psihiatrični bolnišnici, ne da bi se upoštevale zahteve, ki so običajne za kazenske postopke.[11] Tudi če je tako, je v tem okviru pomembno to, da postopek po zakonu o zdravju ni kazenski. Če se v nekem primeru uporabi neustrezno, morajo biti sredstva za odpravo te *de facto* nepravilnosti določena v sami nacionalni zakonodaji.[12]

54. Moja analiza ne bo sledila besedilu devetih vprašanj za predhodno odločanje, katerih vsebina se sicer prekriva. Zadevne direktive bom preučil ločeno in iz njihove razlage izpeljal elemente presoje, ki bodo lahko v pomoč predložitvenemu sodišču.

B. Pomen Direktive 2012/13

1. Pravice, ki morajo biti spoštovane

55. Ta direktiva vključuje pravila, namenjena varstvu nekaterih pravic osumljenih ali obdolženih oseb v kazenskih postopkih. Z njo je tem osebam zlasti priznana pravica, da so nemudoma obveščene o nekaterih procesnih pravicah in obtožbi, ki jih bremeni.

56. Za *osumljeno* se šteje oseba, ki jo pristojni organ obvesti („seznani“), da obstajajo indici o njeni vpletenosti v kaznivo dejanje (člen 2(1) Direktive 2012/13).

57. Oseba ima poleg statusa osumljenca lahko tudi status *prijete ali pridržane osebe*. Zakonodajalec se v členih 4 in 6(2) Direktive 2012/13 posebej sklicuje na ta položaj, da bi države članice zavezal k zagotovitvi, da osebe s takim statusom „nemudoma prejmejo pisno obvestilo o pravicah“ (člen 4) ter so obveščene o razlogih za prijetje ali pridržanje (člen 6).

58. Pojem *obdolžene osebe* je po resnosti na višji ravni, saj pomeni, da je pristojni organ (običajno državno tožilstvo) že formuliral konkreten očitek in obdolžencu pripisal odgovornost za neko kaznivo dejanje.

59. Varstvo teh pravic mora – kot je logično – zagotoviti organ, ki ukrepa v dani fazi postopka. Tako bi moralo biti zlasti, kadar – v kazenskem kontekstu[13] – policija opravi prijetje[14] ali tožilstvo sestavi obtožni akt.

60. V skladu s členom 2(1) Direktive 2012/13 se ta uporablja do zaključka postopka. Za ta trenutek se šteje „dokončn[a] in pravnomočn[a] odločb[a] o tem, ali je osumljena oziroma obdolžena oseba storila kaznivo dejanje in glede na primer, vključno z izrekom kazni ter odločitvijo o vseh pritožbah“.

11 Čeprav je za razlago prava države članice pristojno nacionalno sodišče, pa se zdi, da so z zakonom o zdravju določena zadostna jamstva, saj je postopek kontradiktoren, končno odločitev pa sprejme organ, ki je pravosoden v enaki meri kot predložitveno sodišče.

12 Iz predložitvenega sklepa izhaja, da je z NPK urejen pripor in enakovredni preventivni ukrep, ki se uporabi za osebe v stanju duševne motenosti (člen 70), tako da bi se z uporabo postopka po zakonu o zdravju lahko prikrila prekoračitev pristojnosti s strani nekazenskega sodišča. Vendar – poudarjam – mora biti rešitev za to hipotetično prekoračitev pristojnosti določena v nacionalni zakonodaji, in sicer kot način za reševanje morebitnega spora o pristojnosti.

13 Upoštevati je treba, da je policija pristojna tudi za začetek postopkov v zvezi z upravnimi kršitvami v zvezi z – na primer – javno varnostjo ali javnim redom. Ti postopki niso nujno kazenskopravni.

14 V uvodnih izjavah 19 in 28 Direktive 2012/13 je omenjeno, da morajo biti osumljene ali obdolžene osebe obveščene „vsaj še pred prvim uradnim zaslišanjem na *policiji*“. V uvodni izjavi 22 je ta obvestitev izrecno omenjena v zvezi z osebo, ki „ji je s posegom *organov kazenskega pregona* odvzeta prostost v okviru kazenskega postopka“. V izvirniku ni poudarkov.

61. S to formulacijo je mogoče zajeti tudi primer, v katerem se kazenski postopek ne konča z obsodbo *stricto sensu*, ampak z varnostnim ukrepom, pri katerem gre za prisilno pridržanje osebe, za katero se ugotovi, da zaradi duševne motenosti kazensko ne more odgovarjati, v psihiatrični ali podobni ustanovi.

62. V podobnem okviru je zakonodajalec Unije namreč v členu 1(b) Okvirnega sklepa 2008/909/PNZ [15] obsodbo oziroma „kazensko sankcijo“ opredelil kot „vsakršno zaporno kazen ali ukrep odvzema prostosti, izrečen za določen ali nedoločen čas na podlagi kazenskega postopka zaradi kaznivega dejanja“. V členu 9(1)(k) tega okvirnega sklepa je bil še natančnejši in določil, da „kazenska sankcija zajema psihiatrično ali zdravstveno nego“.

63. Ob upoštevanju teh izhodišč bo na podlagi analize nacionalnih postopkovnih pravil v povezavi z Direktivo 2012/13 mogoče oblikovati odgovor na vprašanje predložitvenega sodišča.

64. V skladu z NPK se kazenski postopek lahko konča z oprostitvijo ali z izrekom bodisi kazni (v rednih postopkih) bodisi ukrepa obveznega zdravljenja (v posebnem postopku iz člena 427 NPK in naslednjih). Odziv na storitev kaznivega dejanja, torej kazen, se v primeru, če ga je storilec izvedel v stanju neprištevnosti, spremeni v ukrep obveznega pridržanja v psihiatrični ustanovi.

65. Za izrek kazni ali ukrepa obveznega zdravljenja kot posledice storitve kaznivega dejanja [16] je treba v skladu z nacionalnim zakonom izvesti pravi kazenski postopek, kar pomeni, da morajo biti med njim spoštovane pravice, ki so varovane z Direktivo 2012/13. Menim, da v nobenem od obeh primerov ni mogoče izključiti jamstev, določenih v tej direktivi.

66. Nekaj drugega pa je, da se lahko podatki, ki se morajo osumljeni ali obdolženi osebi posredovati o njenih pravicah, prav zaradi njenega psihološkega stanja v nekaterih vidikih prilagodijo. V nekaterih primerih posebne duševne motenosti izročitev zadevni osebi obvestila o tem, kakšne pravice ima, ne bi bila smiselna, ker ga ta ne bi mogla razumeti, tako da se lahko to dejanje in obvestitev o dejanjih, ki se ji očitajo, opravita z zagovornikom, saj je njegovo sodelovanje, kot bom pojasnil spodaj, vselej nenadomestljivo.

67. Člen 3(2) Direktive 2012/13/ES namreč določa, da se obvestilo o pravicah osumljenih ali obdolženih oseb posreduje ob upoštevanju njihovega položaja, če gre za „ranljiv[e] […] oseb[e]“. S tem izrazom so zajete osebe s hudimi duševnimi motnjami, katerih sposobnost dojemanja je lahko skoraj nična.

68. Namen te določitve je, da se naslovniku teh informacij omogoči, da jih prejme in dojame. To jasno izhaja iz „načrta za krepitev procesnih pravic osumljenih ali obtoženih oseb v kazenskih postopkih“ [17], v katerem je pri pojasnitvi „ukrepa E“ („posebno varstvo za osumljence ali obtožence, ki spadajo v skupino ranljivih oseb“) navedeno, da je „[z]a zagotovitev poštenega postopka […] pomembno, da se posebna pozornost nameni osumljencem ali obtožencem, ki na primer zaradi svoje starosti, duševnega ali fizičnega stanja ne morejo razumeti ali slediti vsebini ali pomenu postopka“. [18]

15 Okvirni sklep Sveta z dne 27. novembra 2008 o uporabi načela vzajemnega priznavanja sodb v kazenskih zadevah, s katerimi so izrečene zaporne kazni ali ukrepi, ki vključujejo odvzem prostosti, za namen njihovega izvrševanja v Evropski uniji (UL 2008, L 327, str. 27).

16 Tu ne upoštevam, kot sem že omenil, nekazenskega postopka, ki je urejen z zakonom o zdravju.

17 Resolucija Sveta z dne 30. novembra 2009 (UL 2009, C 295, str. 1).

18 ESČP je v sodbi z dne 30. januarja 2001, Vaucdelle proti Franciji, CE:ECHR:2001:0130JUD003568397, točka 65, presodilo, da morajo organi v primeru, če ima zadevna oseba duševne motnje, sprejeti dodatne ukrepe, da bi se jo lahko podrobno obvestilo o naravi in vzroku obtožbe proti njej.

69. V primerih duševnih bolnikov s hudimi motnjami (kot se zdi, da je podano v tem primeru) bi bila ob obvestitvi lahko priporočljiva pomoč tretje osebe, ki deluje v njihovem imenu.[19] V vsakem primeru se morajo rešitve za pomoč osebam, ki so nesposobne samostojnega nastopanja, določiti v nacionalnem pravu.[20]

2. Pravna sredstva za varstvo teh pravic

70. V skladu s členom 8(2) Direktive 2012/13 morajo imeti osumljene ali obdolžene osebe v primeru opustitve pravice dostopa do informacij (formulacija iz te direktive) možnost, da „v skladu s postopki nacionalnega prava“ to opustitev izpodbijajo.

71. Predložitveno sodišče navaja, da – nasprotno od rednih postopkov – v posebnem postopku za odreditev pridržanja kazensko neodgovornih oseb (člen 427 in naslednji NPK) ne bi moglo preveriti, ali je med preiskavo, ki jo je izvedlo državno tožilstvo, prišlo do kršitve pravic.

72. Pojasnjuje, da lahko v primeru, če državno tožilstvo preiskavo konča s sklepom o ustavitvi, ker je oseba, zoper katero je bila uvedena, kazensko neodgovorna, sodišče samo odredi pridržanje. Tedaj se lahko odkrijejo morebitne predhodne kršitve pravic, do katerih je prišlo med preiskavo, vendar sodišče ni pristojno za preučitev možnosti odprave ugotovljenih napak (na primer tako, da odredi vrnitev zadeve v fazo preiskave). Predložitveno sodišče navaja, da je mogoče pridržanje zgolj potrditi ali ga zavrniti.

73. Predložitveno sodišče ima dvome, ali se v teh okoliščinah spoštuje pravica osumljenih ali obdolženih oseb do učinkovitega pravnega sredstva v smislu člena 8(2) Direktive 2012/13 za izpodbijanje tega, da jim pristojni organ zahtevanih informacij ni posredoval ali jim jih je zavrnil.

74. Čeprav je za razlago nacionalne zakonodaje pristojno predložitveno sodišče, pa se zdi, da pravno sredstvo (na podlagi člena 243(3) NPK) zoper sklep o ustavitvi postopka, ki ga sprejme državno tožilstvo, ni izključeno, če se naknadno začne (posebni) postopek po členu 427 in naslednjih tega zakonika. To pravno sredstvo bi lahko temeljilo na kršitvi pravic osumljene ali obtožene osebe med fazo pred sprejetjem odločitve sodišča, ki mora na predlog državnega tožilstva presoditi o njenem pridržanju. Izpodbijanje v smislu člena 8 Direktive 2012/13 bi bilo torej mogoče.

75. Zdi se, da predložitveno sodišče sprejema to rešitev, ko v točki 62 predložitvenega sklepa opozarja, da bi se lahko, če člen 427 NPK in naslednji ne bi zagotavljali učinkovitega pravnega sredstva, „po analogiji uporabilo postopkovna jamstva, ki so določena v splošnem postopku“.[21]

76. Če taka razlaga ne bi bila mogoča, na podlagi bolgarskih postopkovnih pravil, kakor jih opisuje predložitveno sodišče,[22] morda ne bi bila zagotovljena pravica do učinkovitega pravnega sredstva iz člena 8 Direktive 2012/13, saj nobeno sodišče ne bi bilo pristojno za presojo, ali so bile v fazi pred to, ki je urejena v členu 427 NPK in naslednjih, spoštovane pravice, varovane z navedeno direktivo. V tem primeru bi se morali v okviru notranjega pravnega reda v zvezi s temi kršitvami, če resno vplivajo na procesna jamstva zadevne osebe, sprejeti ukrepi (po potrebi vrnitev v prejšnje stanje zaradi odprave storjenih napak).

19 Glej točki 9 in 10 Priporočila Komisije z dne 27. novembra 2013 o procesnih jamstvih za ranljive osebe, ki so osumljene ali obdolžene v kazenskem postopku (UL 2013, C 378, str. 8), v katerih je uporabljen izraz „ustrezna odrasla oseba“.

20 NPK sledi tej logiki: če razumevanje zaradi stopnje nezmožnosti ni mogoče, je treba takoj postaviti zastopnika, da ob načrtovanju obrambe zagotovi ustrezno spoštovanje preostalih pravic. V njegovem členu 94(1), točka 2, je določeno, da je sodelovanje zagovornika v kazenskem postopku obvezno, če se oseba, proti kateri teče, zaradi telesne ali duševne prizadetosti ne more sama zagovarjati. Za tak primer je v odstavku 3 tega člena določeno, da ji pristojni organ za zagovornika postavi odvetnika.

21 Ta razlaga v okviru bolgarskega pravnega reda ne bi bila neumestna: zakon o zdravju, ki je od splošne procesne ureditve načeloma bolj oddaljen kot sam posebni postopek pridržanja, v členu 165(1) določa subsidiarno uporabo NPK.

22 Bolgarska vlada in državno tožilstvo se tega postopka predhodnega odločanja nista udeležila, zato je opis nacionalnega prava in njegove razlage omejen na tega, ki ga je podalo predložitveno sodišče.

77. Nazadnje je treba upoštevati, da se v postopku, ki je urejen s členom 427 NPK in naslednjimi, zahteva, da zagovornik zadevne osebe sodeluje na naroku, ki se mora opraviti pred sodiščem, ki odloča o njenem pridržanju.[23] Na naroku lahko zagovornik seveda v obrambo svoje stranke navede ugovore zoper pridržanje, vključno s tistimi, ki izhajajo iz morebitnih nepravilnosti, ki so jih pristojni organi storili med preiskavo v kazenskem postopku.

C. Pomen Direktive 2013/48

1. Pravice, ki morajo biti spoštovane

78. S to direktivo sta osumljenim ali obdolženim osebam v kazenskih postopkih zagotovljeni pravici do dostopa do odvetnika in do tega, da se o tem, da jim je bila odvzeta prostost, obvesti tretja oseba, s katero lahko komunicirajo.

79. V zvezi s pojmi osumljene ali obdolžene osebe in pristojnih organov v okviru Direktive 2013/48 napotujem na preudarke, ki sem jih opravil v zvezi z Direktivo 2012/13. V Direktivi 2013/48 sta „policija ali drug organ kazenskega pregona“ izrecno omenjena v členu 2(3), v skladu s katerim se določbe o pravici do dostopa do odvetnika pod enakimi pogoji uporabijo tudi za osebe, ki sprva niso osumljene ali obdolžene, „vendar to postanejo med zaslišanjem“, ki ga opravi policija ali drug organ kazenskega pregona.[24]

80. Ker NPK, kot je bilo že navedeno, določa pravi kazenski postopek, ki se lahko konča z izrekom ukrepa obveznega zdravljenja (po posebnem postopku iz člena 427 NPK in naslednjih), morajo biti osebi, ki je predmet tega postopka, zagotovljeni dostop do odvetnika in druge pravice, določene v Direktivi 2013/48.

81. V tej direktivi, drugače kot v Direktivi 2012/13, v primerih hudih kršitev[25] pravice do dostopa do odvetnika osumljene ali obdolžene osebe ni mogoče prilagoditi zaradi njenega duševnega stanja. Ta pravica je tedaj prej okrepljena, saj se zadevna oseba, na primer, ne more veljavno odpovedati navzočnosti odvetnika (člen 9 Direktive 2013/48).

82. Če se, kot sem prav tako že pojasnil, osebe z duševnimi motnjami lahko štejejo za *ranljive* – tokrat v smislu člena 13 Direktive 2013/48 – morajo države članice ob upoštevanju njihovih posebnih potreb podpirati ta dostop do odvetnika.

83. V skladu s podatki iz spisa je ta cilj v NPK uresničen; če namreč razumevanje zaradi stopnje nezmožnosti ni mogoče, je treba takoj postaviti zastopnika, da ob načrtovanju obrambe zagotovi ustrezno spoštovanje preostalih pravic. V njegovem členu 94(1), točka 2, je poleg tega določeno, da je sodelovanje zagovornika v kazenskem postopku obvezno, če se oseba, proti kateri teče, zaradi telesne ali duševne prizadetosti ne more sama zagovarjati. Za tak primer je v odstavku 3 tega člena določeno, da ji ustrezni organ za zagovornika postavi odvetnika.

84. Zato se zdi, da bolgarska zakonodaja, o katere morebitni nezdružljivosti z Direktivo 2013/48 sprašuje predložitveno sodišče, s to direktivo ni v nasprotju glede zagotovitve pravic, ki morajo biti v skladu z njo varovane. Nekaj drugega pa je, da v neki konkretni zadevi zakonske določbe niso bile spoštovane.

23 Člen 430(2) in (3). Oseba, katere pridržanje se zahteva, se prav tako lahko udeleži te obravnave, razen če to ni mogoče zaradi njenega zdravstvenega stanja.

24 Tako je presodilo tudi ESČP v sodbi z dne 10. novembra 2016, Kuripka proti Ukrajini, CE:ECHR:2016:1110JUD000791807.

25 V primerih manjših kršitev so v skladu s členom 2(4) Direktive 2013/48 mogoče nekatere omejitve, v smislu, da se jamstva iz nje uporabljajo le v postopkih pred sodiščem, ki je pristojno za kazenske zadeve.

2. O pravnih sredstvih

85. Če so bile te pravice vseeno kršene, potem preudarki, ki sem jih oblikoval glede pravnih sredstev, ki se uporabijo v zvezi s kršitvami Direktive 2012/13, *mutatis mutandis* veljajo tudi za Direktivo 2013/48.

D. Pomen Direktive 2016/343

86. S to direktivo so bili v kazenskih postopkih okrepljeni nekateri vidiki domneve nedolžnosti in pravice fizičnih oseb, ki so osumljene ali obdolžene v takih postopkih, da so navzoče na sojenju.

87. Države članice so morale Direktivo 2016/343 v nacionalno zakonodajo prenesti do 1. aprila 2018.[26] Zato se na to direktivo ni mogoče sklicevati kot na predpis prava Unije, ki bi se moral uporabljati v kazenskih postopkih, končanih pred tem datumom.

88. V tej zadevi je v skladu s predložitvenim sklepom in poznejšimi pojasnili predložitvenega sodišča do dokončne ustavitve kazenskega postopka, ki se je zgodila pred tem, ko je državno tožilstvo vložilo predlog za izrek ukrepa pridržanja, prišlo 1. marca 2018. V tem sklepu o ustavitvi postopka bi morala biti ugotovljena dokazana dejstva, sodelovanje obdolženca in to, da kazensko ne more odgovarjati.

89. Zato napak iz tega postopka *ratione temporis* ni mogoče analizirati glede na Direktivo 2016/343. Podobno prav tako ni mogoče sklicevanje na člen 48 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina), saj ni razvidno, da je pred 1. aprilom 2018 obstajal kakršen koli element, na podlagi katerega bi bila mogoča uporaba prava Unije v smislu člena 51(1) Listine.

90. Res je sicer, da se Direktiva 2016/343 zato, ker predložitveno sodišče še vedno odloča v posebnem postopku za odreditev pridržanja EP, za ta postopek uporablja od 1. aprila 2018. Vendar se vprašanja za predhodno odločanje, ki jih je to sodišče predložilo, pravzaprav ne nanašajo na njegova lastna ravnanja v okviru tega postopka, temveč na ravnanja pristojnih organov (zlasti državnega tožilstva) med kazenskim postopkom, ki se je končal 1. marca 2018.

91. Zato menim, da bi moral biti odgovor na ta del predloga za sprejetje predhodne odločbe omejen na ugotovitev, da se Direktiva 2016/343 ne uporablja za kazenske postopke, končane pred 1. aprilom 2018. Vendar bom za primer, če bo Sodišče presodilo drugače, pojasnil svoje mnenje v zvezi s tem vprašanjem.

92. Domneva nedolžnosti, ki je varovana z Direktivo 2016/343, v skladu z njenim členom 2 velja „v vseh fazah kazenskega postopka […] dokler odločba o končni ugotovitvi, ali je ta oseba storila zadevno kaznivo dejanje, ne postane pravnomočna“.

93. Ne dvomim, da se morajo zahteve Direktive 2016/343, če bi se ta *ratione temporis* uporabila, spoštovati v kazenskem postopku zoper katero koli osumljeno ali obdolženo osebo, in sicer tudi, če kaže znake duševne motenosti. Okoliščina, da preiskavo v kazenskem postopku vodi državno tožilstvo, nikakor ne vpliva na to, da se mora tudi v tej fazi kazenskega postopka pred sojenjem spoštovati Direktiva 2016/343.

94. Domneva nedolžnosti, varovana z Direktivo 2016/343, se uporablja, poudarjam, v vseh fazah kazenskih postopkov v zvezi s hujšimi kaznivimi dejanji.[27] Na to ne vpliva okoliščina, da imajo osebe, katerih storilstvo kaznivega dejanja je predmet postopka, duševne bolezni, zaradi katerih se na koncu tega postopka ugotovi, da kazensko ne morejo odgovarjati.

26 Člen 14(1) Direktive 2016/343.

27 V členu 7(6) so uvedene nekatere prilagoditve za primere manjših kršitev.

95. Vsekakor je treba poudariti, da domneva nedolžnosti, ki ni nujno ovira za odreditev pripora, prav tako ne preprečuje, da se v psihiatrični ustanovi pridrži oseba, ki je osumljena, da je neprištevna storila kaznivo dejanje. Prav tako ne pomeni ovire – kot je določeno v členu 4 Direktive 2016/343 – za „predhodne procesne odločbe, ki jih sprejmejo sodni ali drugi pristojni organi in ki temeljijo na sumu ali na obremenilnih dokazih“.

V. Povzetek ob upoštevanju vprašanj za predhodno odločanje

96. Menim, da je na podlagi zgornjih preudarkov mogoče rešiti vprašanja, ki jih je postavilo predložitveno sodišče:

– ti v zvezi z Direktivama 2012/13 in 2013/48 se nanašajo na vsebino prvega, drugega, tretjega, četrtega in (prvega dela) sedmega vprašanja;

– ti v zvezi z Direktivo 2016/343 pa se nanašajo na peto in šesto vprašanje.

97. V okviru sedmega vprašanja je postavljeno podvprašanje, v katerem se predložitveno sodišče sklicuje na člen 21 Listine in sprašuje, ali načelo prepovedi diskriminacije nasprotuje temu, da se pristojnosti nekega sodišča razlikujejo glede na to, ali so osebe, proti katerim teče postopek, duševno zdrave ali ne. Ker po mojem mnenju položaj oseb, ki trpijo za duševnimi motnjami, ni primerljiv s položajem teh, katerih zmožnosti niso nikakor motene, ni mogoče ugotoviti, da je zaradi tega, ker so za prvonavedene osebe določena posebna postopkovna pravila, podana diskriminacija. Ta ugotovitev pa ne vpliva na to, da se morajo jamstva, ki morajo biti v skladu z navedenimi direktivami spoštovana, uporabiti – kot sem že pojasnil – za ene in druge osebe.

VI. Predlog

98. Glede na navedeno Sodišču predlagam, naj na vprašanja, ki jih je postavilo Rayonen Sad Lukvit (okrajno sodišče v Lukovitu, Bolgarija), odgovori tako:

1. Direktivo 2012/13/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. maja 2012 o pravici do obveščenosti v kazenskem postopku je treba razlagati tako, da se v vseh fazah teh postopkov uporablja od trenutka, ko organi seznanijo osebo, da je osumljena kaznivega dejanja, in sicer tudi če je ta oseba duševno motena.

2. Direktiva 2013/48/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2013 o pravici do dostopa do odvetnika v kazenskem postopku in v postopkih na podlagi evropskega naloga za prijetje ter pravici do obvestitve tretje osebe ob odvzemu prostosti in do komunikacije s tretjimi osebami in konzularnimi organi med odvzemom prostosti se v časovnih okvirjih, ki so opredeljeni v njenih določbah, uporablja za osumljene ali obdolžene osebe, ki so v stanju duševne motenosti.

3. Pravice, ki so varovane z direktivama 2012/13 in 2013/48, se morajo – če je to upoštevno, pod pogoji, ki jih določata – spoštovati pri dejanjih, ki jih izvajajo policisti v okviru predkazenskega postopka, med preiskavo, ki jo v okviru kazenskega postopka vodi državno tožilstvo, in v posebnem postopku za uporabo ukrepov obveznega zdravljenja v primerih kaznivih dejanj, ki jih storijo neprištevne osebe, kakršen je urejen s členom 427 in naslednjimi Nakazatelno protsesualen kodeks (zakonik o kazenskem postopku).

4. Direktiva (EU) 2016/343 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o krepitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti in krepitvi pravice biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku se ne uporablja za kazenske postopke, ki so bili pravnomočno končani pred 1. aprilom 2018.

5. Postopek za odreditev prisilnega pridržanja duševno bolnih oseb v psihiatrični ustanovi iz zdravstvenih razlogov, kakršen je urejen v členu 155 in naslednjih Zakon za zdraveto (zakon o zdravju), ni vključen v področje uporabe direktiv 2012/13, 2013/48 in 2016/343.